

Rozhovor s členom Bankovej rady NBS Ľ. Ódorom: Dlhy a naša budúcnosť

Robert Žitňanský - [Televízna Stanica TA3](#), Analýzy a trendy, 21.30, 1.4.2010.

R. ŽITŇANSKÝ, moderátor:

"Sledujete Analýzy a trendy. Vitajte. Dve čerstvé správy - výrazné zhoršenie hospodárenia vlády a rozbehnutie veľkých PPP projektov, ktoré v budúcnosti bude treba splácať, vyvolávajú v kontexte udalostí v iných krajinách obavy. Čo musíme urobiť, aby sme sa vyhli nárastu problémov z rastúceho zadlžovania a robiť extrémne opatrenia na strane príjmov alebo výdavkov štátu? V štúdiu o tom budeme debatovať s Ľudovítom ÓDOROM, členom Bankovej rady Národnej banky Slovenska. Pekný večer."

Ľ. ÓDOR, člen Bankovej rady NBS:

"Dobrý večer."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Ten aktuálny vývoj a aktuálne údaje o vývoji hospodárenia vlády ukazujú, že teda nielenže sa nezlepšujú, ale priam naopak, samozrejme, hovoríme o prvom kvartáli, čo netreba nikdy brať nijako dramaticky, a ten vývoj môže byť ešte všelijaký, ale je signifikantné, že hoci príjmy sa medziročne neprepadli, dokonca máličinko narástli, tak výdavky narástli signifikantne o viac ako 30 percent, čo je naozaj veľmi výrazný nárast, a teda ukazuje asi jednak, že sme pred voľbami, a jednak, že tá schopnosť a ochota šetriť je veľmi taká otázná. Je to podľa vás dôvod na nejaké obavy z budúcnosti?"

Ľ. ÓDOR:

"Tak povedal by som, že tieto obavy nie sú špecifické len na Slovensku, ale vidíme tieto tendencie v celom vyspelom svete, kde dlh rastie výrazným tempom, a dá sa povedať, že budúci rok dosiahneme výrazný míľnik toho, že dlh v krajinách OECD dosiahne sto percent HDP, čo je vlastne dosť nepríjemné číslo, a každá krajina bude musieť bojovať s týmito nepriaznivými trendmi. Navyše, to, čo je ešte horšie, že okrem krízy bude tlačiť na verejné financie aj všeobecné starnutie populácie, čo sa odzrkadlí samozrejme vo vyšších nákladoch na **dôchodky**, alebo na zdravotné systémy."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Slovensko je v špecifickej situácii, že vo volebnom roku a od polovice roka proste ten vývoj je v podstate nepredpovedateľný, ale jedna vec, ktorá vysoko, ďaleko presahuje proste tento volebný cyklus a horizont nielen tohto leta, ale aj, povedzme, ďalších štyroch rokov, sú tie obrovské projekty verejno-súkromného partnerstva, najmä na výstavbu diaľnic, ale zdá sa, že tento koncept je v politických kruhoch obľúbený a ujal sa, a nie je vylúčené, že bude expandovať do ďalších oblastí. Pred pár dňami vláda podpísala dodatok k zmluve len na jednu časť tej diaľničnej, toho diaľničného kontraktu, ktorý sa má takto stavať, kde sa opäť zvyšovala cena. Tam ide o zvýšenie o zhruba z 7,4 na 9 miliárd eur, čo sú obrovské sumy, a nikto nevie, či to je konečná cena, a to je len za nejakých len niekoľko desiatok kilometrov severnej diaľnice. Celkovo sa na PPP projektoch len na diaľnice plánujú projekty za 21 miliárd eur. A opäť nevieme, či je to konečná cena, a skôr pri doterajších skúsenostiach sa dá predpokladať, že nie. Obrovská suma. To je viac ako 600 miliárd korún. To je úplne nepredstaviteľné. Je toto podľa vás vlastne časovaná bomba pre verejné financie, keďže to budeme musieť za pár rokov začať naozaj tvrdo splácať?"

Ľ. ÓDOR:

"Ja osobne nie som veľký fanúšik PPP projektov, a to z viacerých dôvodov. Samozrejme, keď niekto sa snaží robiť PPP projekty, tak môže mať pred očami dva ciele. Jeden cieľ môže byť, že určité služby dokáže súkromný sektor oveľa efektívnejšie poskytovať ako verejný, tým pádom je dobré sa spojiť so súkromným sektorom. Druhý taký dôvod môže byť, že z tých diaľnic a z tých veľkých projektov budú profitovať aj ďalšie generácie, prečo by mali celé zaplatiť súčasné generácie. Teoreticky teda ten koncept PPP vyzerá veľmi dobre. Moja skúsenosť s praktickými realizáciami nielen u nás, ale aj vo všetkých iných krajinách je, že teoreticky to môže fungovať, v praxi to takmer nikdy nefunguje. To znamená, že vo väčšine prípadov tá hlavná motivácia je len v tom, aby dočasne tieto projekty neboli vo verejných financiách, to znamená, aby sme sa ako keby tvárili, že to nie je zatiaľ dlh, že to príde až v budúcnosti, a to znamená samozrejme veľmi zlú motiváciu robiť tieto PPP projekty vo veľkom, a keď sa táto Pandorina skrinka otvorí aj na úrovni municipalít, samospráv, VÚC, tak naozaj môžeme mať pred sebou relatívne veľké dlhové zaťaženie v budúcnosti."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Tam už sa to aj deje. Deje sa to aj vo veľkom na centrálnej úrovni, myslím, centrálnej vlády, aj na tej komunálnej. Existuje nejaký spôsob, akým tie riziká, ktoré z toho vyplývajú, lebo jedna vec je, samotné tie objemy, ktoré bude treba splácať, ale druhá vec je, a ukazujú to naozaj aj veľmi blízke príklady, napríklad v Maďarsku a tak, keď sa zle nastaví tie koncesné zmluvy, a riziká medzi tým súkromným a verejným sektorom, sú rozložené zle, zle myslím pre verejný sektor, to znamená pre nás daňových poplatníkov, tak potom to vedie k obrovským nákladom do budúcnosti. Existuje nejaký rozumný spôsob, akým toto riziko zmierniť, alebo nebudaj eliminovať?"

L. ÓDOR:

"Tak samozrejme treba zrušiť tú prvotnú motiváciu, aby to vlády a politici robili len kvôli tomu, že je to dočasne mimo verejných financií, a to sa dá jednoducho tak urobiť, že to budeme započítavať do nejakého zadĺženia štátu explicitne, a tým pádom táto motivácia odplatne, a bude možné sa sústrediť naozaj na tú efektívnosť."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Myslíte si, že Eurostat skôr alebo neskôr príde teda s tým konceptom, že bude sa to musieť zarátavať, alebo pre koho je to ako keby úloha? Lebo môžeme to robiť dobrovoľne, to je jasné, ale politici to..."

L. ÓDOR:

"Myslím si, že akonáhle ten dlh bude takto narastať, tak tieto tzv. implicitné alebo v niektorých prípadoch skryté dlhy budeme musieť, ak nie priamo zarátavať, tak minimálne veľmi transparentným spôsobom ukazovať na verejnosti. Ale naozaj toto je tá druhoradá otázka. Tá prvoradá otázka je skôr efektívnosť vynakladania peňazí, a myslím si, že tam aj keď to budeme zarátavať, to bude stále relatívne veľký problém. Niektoré krajiny to robia tak, že dajú nejaký limit na verejné investície, napríklad v Chile to takto funguje, a projekty súťažajú medzi sebou. To znamená, že keby sme aj my dali nejaký celkový limit na PPP projekty, čo by samozrejme nedosahovalo také vysoké hodnoty ako v súčasnosti, tak by tie projekty súťažili medzi sebou a naozaj by sa realizovali len tie, ktoré sú efektívnejšie."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Pozrime sa teraz na celkový ekonomický vývoj. Minulý rok bol krízový, v znamení prepadu hrubého domáceho produktu na Slovensku, aj všelike inde, a tento rok je vlastne taký neurčitý. Sú ekonómovia, ktorí sa naň dívajú s optimizmom a očakávajú ten návrat rastu, a sú takí, ktorí sa obávajú, že také to zastavenie pádu je proste príliš krehké a kedykoľvek sa môže niečo stať, napríklad v Grécku, alebo proste na finančných trhoch inde, a môže znova prísť nejaká ďalšia vlna problému. Takže aký je ten ekonomický vývoj, ale nehovorme možno globálne, ale čisto o Slovensku, z vášho pohľadu?"

L. ÓDOR:

"Zatiaľ sa teda naozaj zdá, že tá situácia nielenže sa stabilizovala v posledných štvrtrokoch, ale postupne teda dosahujeme nejaké malé úrovne rastu. To znamená, že ak sa nestane ten globálny scenár, že príde ešte nejaká ďalšia menšia vlna recesie, tak v podstate dá sa povedať, že Slovensko je už z toho najhoršieho vonku, a môžeme teda očakávať nejaký aspoň mierny hospodársky rast v tomto roku. Avšak keď sa pozrieme na indikátory, ktoré sú možno bližšie ľuďom a domácnostiam, tak ešte v tomto roku nemôžeme očakávať nejaký výrazný nárast spotreby domácností alebo zamestnanosti, takže to môže byť hudba až budúcnosti, niekedy v roku 2011, ale za týmto všetkým je ten veľký predpoklad, že tá ekonomická prosperita bude pokračovať v krajinách **Európskej únie**."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Jedna vec, Jedna správa, ktorá v posledných dňoch ako keby priniesla optimizmus, sú výsledky americkej ekonomiky, z konca minulého roka, kedy už došlo k výraznému obratu a veľmi prudkému rastu. Americká ekonomika všeobecne má tendenciu veľmi prudko klesať a veľmi prudko rásť, asi aj viac ako európske, a teda očakáva sa, že keďže tá americká prudko rastie, tak že potiahne aj európske, a tým napríklad nemeckú, a tá zase by pomohla aj nám. Je toto podľa vás realistický scenár? Môžeme sa tešiť na... teda ak nepríde nejaká nepredvídateľná vec, na dobré časy opäť?"

L. ÓDOR:

"Zatiaľ je to ten základný scenár, to znamená, že sa ráta s tým, že nielen americká ekonomika, ale aj ázijské ekonomiky, kde vlastne Nemecko exportuje relatívne veľkú časť svojej produkcie, potiahnu svetovú ekonomiku, a tým pádom môžeme sa akože tešiť na nejaký rast. Na druhej strane sú tu aj rizikové faktory, ktoré práve vyplývajú z toho, že čoraz viac krajín má relatívne vysoké zadĺženie."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Čo musíme urobiť, aby sa Slovensko vrátilo na tú trajektóriu vysokého rastu, ktorý nie je sám o sebe samozrejme cieľom, ale keďže Slovensko chce, alebo teda, neviem, či môžem hovoriť za Slovensku,

ale v zásade myslím, že nikto by nenamietal, že chceme dobiehať životnú úroveň vyspelejších krajín, povedzme, v západnej Európe, aby ten vysoký hospodársky rast nám veľmi v tom pomohol. Čo teda by sme mali robiť, aby sme sa vrátili na tú trajektóriu predkrízovú, to znamená vysokého rastu?"

L. ÓDOR:

"To je problém vo viacerých stredoeurópskych krajinách, ale možno hovoriť aj v širšom kontexte, že počas krízy sme sa veľmi sústredili na to, aby sme zachraňovali v krátkodobom horizonte tie ekonomiky, a relatívne málo sme mysleli na to, že čo bude potom. A teraz už pomaly teda príde to potom, a v podstate tie krajiny urobili relatívne málo štrukturálnych zmien, a keď do toho ešte príde vyššie zadĺženie, tak dá sa očakávať, že tie hospodárske rasty nielen na Slovensku, ale vôbec v **Európskej únii** budú nižšie než pred krízou."

R. ŽITŇANSKÝ:

"To som sa chcel opýtať, a trochu ste to naznačili, čo robia zle inštitúcie, ktoré by mohli nejakú vstúpiť do deja, povedzme, v našom prípade to počnúc slovenskou vládou, možno **Európskou centrálnou bankou**, neviem, ministerstvom financií, prosto tými aktérmi, ktorí môžu vstupovať do deja a prijímať nejaké opatrenia, rozhodnutia, tieto veci. Čo by mohli a mali robiť inak, než robia povedzme, aby tá hrozba, že prosto sa nám vysoký rast bude vyhybať, a že budeme v takom to veľmi..., že ten pád sa zastaví, ale prosto nebudeme sa vedieť od toho dna nejak rýchlo odlepiť."

L. ÓDOR:

"Tak samozrejme, to je väčšinou otázka štrukturálnych politík. Ten rast nemajú na starosti ani **Európska centrálna banka**, ani **Národná banka Slovenska**, ale skôr hospodárska politika ako taká. V tom smere dá sa povedať, že za posledné obdobie tie ukazovatele, ktoré sa sledujú, či už v rámci **Európskej únie** alebo OECD, Slovensko nezaznamenalo nejaký výraznejší progres. Skôr naopak, v niektorých oblastiach sme začali klesať, ako podnikateľské prostredie, korupcia, a stále máme problémy s jednoduchosťou daňovo-odvodového systému, takže určite v každej krajine sa nájde množstvo oblastí, ktoré by sa dali vylepšiť pre to, aby ten hospodársky rast bol výraznejší. Takže myslím si, že práve v týchto oblastiach ešte má Slovensko pred sebou ešte nejaké úlohy."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Minulý rok rástol na Slovensku veľmi výrazným spôsobom dlh, zadĺženie krajiny, verejného sektora. Zdá sa, že tento rok ten vývoj nebude taký dramatický, ale pokračuje. Vláda si síce dala za cieľ, že minimálne, teda, že deficit verejných financií stlačí pod úroveň 5 percent HDP, ale neviem, či vyzerá ten cieľ aj teraz už, povedzme, v prvom štvrtroku nejak realistický. Myslíte si, že je realistický, že napriek tomu, že sme vo volebnom roku, atď., prosto sme schopní sa vrátiť na tú cestu, ako keby aspoň trochu zodpovedného, rozumného hospodárenia smerujúceho k tomu, že tie dlhy sa budú znižovať?"

L. ÓDOR:

"Samozrejme je to na nás, to znamená, že ak vláda, ktorá bude po júnových voľbách, ak tá vláda bude chcieť konsolidovať verejné financie a vrátiť sa na tú trajektóriu, a ak občania budú podporovať tú vládu v tomto, tak samozrejme sme schopní to urobiť. To, že máme tú možnosť ale ešte neznamená, že aj ju využijeme, to znamená, že bude treba naozaj veľa urobiť v oblasti verejných financií, v oblasti štrukturálnych politík, aby sme sa vrátili na tú..."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Zaujímavá vec, vrátiť sa na tú cestu zodpovednej fiškálnej hospodárskej politiky, a prosto robiť reformy. Je jasné, že bez verejnej podpory to nejde, ale je jasné, že v tej situácii, v akej sme sa to nezaobíde bez nejakej kombinácie, povedzme, zvyšovania príjmov vlády a znižovania výdavkov vlády, ani jedno z toho neznie príliš teda ani populárne, ani dobre. Ako podľa vášho názoru prosto najlepšie namixovať tieto dve veci, a celkovo, čo považujete za optimálnu cestu v tejto oblasti?"

L. ÓDOR:

"Tak samozrejme najlepšou cestou konsolidácie je vždy vyšší hospodársky rast, lebo potom to ide automaticky. To znamená, že práve tie štrukturálne politiky, ktoré sme spomínali pred chvíľou, by mali byť teda nosným pilierom konsolidácie, ale to nebude stačiť. To nebude stačiť, to znamená, že budeme musieť určite robiť aj nejaké zmeny na strane výdavkov, predovšetkým sú nejaké rezervy v spotrebe, teda verejnej správy. Okrem toho ešte vidno, že budeme musieť urobiť zmeny aj v tej daňovej oblasti, kde pravdepodobne teda v daňovo-odvodovom systéme, aj pri tých súčasných úrovniach sadzieb ešte existujú nejaké rezervy, to znamená, že ak by sme tie diery zapchali v tom daňovom, odvodovom systéme, tak možno sa z toho bude dať získať o čosi viacere daňových príjmov. Takže určite to musí byť kombinácia hospodárskeho rastu, okresania niektorých výdavkov, ale aj zvýšení úrovne príjmov, nie nutne samozrejme zvyšovaním sadzieb, ale minimálne tým, aby sme tie diery upchali."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Myslíte si, že je realistická nádej, že sa nám podarí vyhnúť sa nejakým ako prudkým, alebo nebudaj extrémnym opatreniam na strane príjmov, alebo výdavkov? Lebo občan zaznievajú aj také návrhy, aj keď... no pred voľbami si politici dávajú veľký pozor na to, čo hovoria, ale dá sa zaznamenať v tých debatách občas aj nábeh na také ako extrémnejšie riešenia typu, že čo všetko, ja neviem, zrušíme a zosekáme napríklad, alebo koho všetkého by sme mohli ako ešte viac zdaňovať, a proste je jasné, že asi by bola aj lepšia nejaká taká pomierenejšia cesta v tejto oblasti. Takže je nádej na ňu?"

Ľ. ÓDOR:

"Je samozrejme, aj keď to nebude vôbec jednoduché. Určite sa dá konsolidovať aj tak, že budeme hľadať vnútorné rezervy na strane výdavkov, ale bez poriadku na strane príjmov to asi nepôjde, to znamená, že budú určite nejakí víťazi a porazení. Nepovedal by som, že bude to nejaké drastické opatrenie, že Jedna skupina ľudí to výrazne zaplatí, ale bez týchto zmien to pôjde len veľmi ťažko."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Vy ste na začiatku predstavili spolu s ekonómom Michalom **HORVÁTHOM** veľmi zaujímavý dokument, návrh na zavedenie akýchsi fiškálnych pravidiel, ktoré, ak by sa na nich zhodla slovenská politická scéna a presadila ich, tak by znamenali, že politici by vlastne sami bez ohľadu na to, aká vláda bude vládnuť, si ako keby sprísnila pravidlá, čo sa týka hospodárenia vlády, a všetkých týchto vecí, nastal nejaký vývoj? Viem, že keď ste ten dokument predstavili, je veľmi zaujímavý veľmi inšpiratívny, pomerne tvrdý a prekvapivo sa stretol s pomerne dobrou odozvou v zásade naprieč politickým spektrom. Všetky strany deklarovali niečo, o čom treba asi uvažovať, a znie to rozumne, a treba nájsť nejakú dohodu. Tak nastala nejaká dohoda, alebo smeruje to k nej, alebo ako to vyzerá?"

Ľ. ÓDOR:

"Tak, samozrejme, to bol zámer predstaviť dokument, vlastne nejaký podklad na diskusiu, ako urobiť tú konsolidáciu o čosi ľahšou pre tie vlády, to znamená, že urobiť nejaké pravidlá, nejakú inštitúciu, ktorá teda bude tlačiť tieto vlády robiť rozumnú fiškálnu politiku. Uvidíme, ako sa to prejaví vo volebných programoch. Tie volebné programy, ktoré už teda vyšli na svetlo sveta, tak v niektorých z nich vidno, že určité komponenty týchto návrhov sú teda súčasťou týchto programov, ale až po tom, akonáhle uvidíme naozaj to širšie spektrum, tak vyjde najavo, že či je šanca na nejaké kompromisné riešenie, alebo nie. Zatiaľ by som bol takým miernym optimistom v tomto smere."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Čo si myslíte, že je tá kľúčová vec, na ktorej by sa, povedzme, politická scéna na Slovensku mala dohodnúť v tejto oblasti, aby celej krajine sa lepšie dýchalo, a aby aj tí politici mali potom rozviazané ruky a mohli, povedzme, hovoriť, že veľmi nás to mrzí, že to môžeme, alebo nemôžeme, ale proste to sú pravidlá, na ktorých sme sa zhodli všetci, a proste sme limitovaní, ja neviem, či to malo formu ústavného zákona, alebo už akúkoľvek, ale asi len taká je dostatočne silná. Takže, čo by mala byť tá vec, keby to mohla byť, povedzme, alebo mala byť Jedna vec, na ktorej by sa naozaj vedeli dohodnúť?"

Ľ. ÓDOR:

"Ja to nevidím práve v jednej veci. Zaujímavé je, že podobné trendy sa dejú nielen na Slovensku, ale aj v mnohých iných krajinách. Nejaké nezávislé fiškálne inštitúcie a pravidlá sú na téme dňa napríklad vo Veľkej Británii, vo Francúzsku, Nemecko už zaviedlo nejaké dodatočné pravidlá, Srbsko, Rumunsko, Slovensko, v Maďarsku sa zaviedla Fiškálna rada, to znamená, že ako keby sa diala taká malá revolúcia, niečo podobné, ako keď vznikali nezávislé **centrálne banky**, alebo teda nezávislosť **centrálnych bánk** v tých 70-tych rokoch, kedy sme mali obdobie vysokej inflácie, ľudia začali vnímať zrazu, že inflácia je problém, a vlastne na základe týchto obáv vznikli nezávislé **centrálne banky**, odborné inštitúcie, ktoré vlastne strážili cenovú stabilitu."

R. ŽITŇANSKÝ:

"A boli nezávislé od politických nejakých svojvoľných rozhodnutí, a v zásade ide teda o to, urobiť to isté s fiškálnou politikou, to znamená, s výdavkami."

Ľ. ÓDOR:

"Áno. Myslím si, že teraz v podstate nebudeme mať síce, nehovorme síce, nikdy nehovorme nikdy, ale asi nebude mať obdobie nejakej vysokej inflácie, ale skôr obdobie vysokých dlhov, to znamená, že aj verejnosť, aj vlády budú chcieť delegovať časť právomocí, ktoré podľa mňa nesúvisí teda s tým demokratickým procesom, a to je vlastne dlhodobá udržateľnosť verejných financií, a postupne sa to deje v mnohých krajinách. Takže ja si myslím, že dôležité je kombinovať pravidlá s nezávislými inštitúciami, a to najmä z toho titulu, že ak by sme mali len inštitúciu, a nie pravidlá, tak to je ako akademické cvičenie, ľudia sa vyjadrujú k niečomu, ale bez nejakých reálnych následkov. Ak by sme mali len pravidlá, ale nie

inštitúciu, tak v takom prípade tie pravidlá by museli byť veľmi jednoduché, aby verejnosť to dokázala nejak kontrolovať, ale akonáhle sú jednoduché pravidlá, tak sa to dá obchádzať veľmi jednoducho. To znamená, že to účinné je vtedy, ak sa to skombinuje."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Na Slovensku už dlhé roky sa diskutuje o tom, čo by malo byť tým ako keby disciplinujúcim prvkom pre slovenských politikov, dlho to bola ambícia prijať **euro**. Teda tá ambícia bola proste jasne zviazaná s nejakými pravidlami a nutnosťou ich dodržiavania, a to naozaj disciplinovalo veľmi slovenských politikov. Ešte predtým to bola ambícia vstúpiť do **Európskej únie** a prijať množstvo pravidiel EÚ, a tiež zase nejakých obmedzení, ktoré z toho vyplývali. Odkedy sme prijali **euro**, bola tu a je tu vlastne pomerne silná a pomerne oprávnená obava, že teraz sme tak trochu akoby schovaní pod tým dáždnikom, a v zásade ako keby sa stratil ten vonkajší moment tlaku na politikov, ktorý by strážil proste ich racionalitu pri rozhodovaní. Je tu niečo také podľa vás? Pakt stability a rastu asi je veľmi pochybný nástroj v tomto. Je niečo, čo disciplinuje slovenských politikov, a myslíte si, že treba niečo také, alebo sa musíme sami snažiť o tú zmenu?"

Ľ. ÓDOR:

"My sme v podstate, keď sme vychádzali s týmto konceptom, tak najskôr sme museli odpovedať na otázku, prečo, a to prečo bolo aj z toho titulu, že sme vstúpili do **eurozóny**, a tým pádom trhy už nás nedisciplinujú tak rýchlo ako v minulosti, kedy hocikáky odklon od nejakej zodpovednej trajektórie znamenal okamžitý pád kurzu koruny. Teraz už to nie je. Tak je dôvod zaviesť niečo iné, čo je disciplinujúcim faktorom, a takisto vidíme, že Pakt stability a rastu nie je účinným nástrojom. Čo teda treba urobiť? Jedna možnosť je ísť zdola nahor, to znamená, že každá krajina si vymyslí pre seba nejaké zodpovedné pravidlá a inštitúcie, ktoré budú držať štátnu kasu pod kontrolou, to je ten náš prístup. Ten druhý prístup je možný zhora nadol, to znamená, že niečo podobné ako v Amerike, že tam **Menová únia** funguje efektívnejšie, keď je nejaký fiškálny federalizmus, to znamená, že Jedna centrálna fiškálna inštitúcia."

R. ŽITŇANSKÝ:

"To je to, o čom sa začalo diskutovať v posledných dňoch a týždňoch v **Európskej únii**, alebo **Európskej menovej únii** v súvislosti s vývojom situácie v Grécku, keď sa ukazuje, že ako keby keď máme jednotnú menu, tak vlastne dáva zmysel, aby sme mali aj jednotné kvázi, nazvime to, jednotné ministerstvo financií. Myslíte si, že vývoj k tomu smeruje?"

Ľ. ÓDOR:

"Myslím si, že niektoré krajiny minimálne veľmi silno podporujú túto myšlienku. Ja osobne som skôr za tú druhú (...) alternatívu, to znamená, že oveľa ľahšie sa pozerajú aj ľudia na pravidlá, ak vychádzajú zvnútra krajiny, ak vychádzajú z politického konsenzu, a nie sú to nejaké nanútené vplyvy zvonka, a navyše fiškálny federalizmus nesie so sebou aj ďalšie iné možné riziká a zásahy do nejakých iných systémov daňových a iných, takže ja som skôr pre tú cestu zdola nahor, a práve preto hľadáme ten široký politický konsenzus, čo urobiť."

R. ŽITŇANSKÝ:

"Keď sa pozrieme na slovenskú cestu, a to je posledná vec, povedzme, ten príbeh krajiny od polovice 90-tych rokov so všetkými tými peripetiami aj v tejto oblasti hospodárskej politiky a vývoja verejných financií a tak, ste optimista v zmysle, že aj bez tej ťažkej ruky nejakého európskeho dozorca, alebo tej nutnosti rešpektovať proste nejaké prísne pravidlá sme schopní možno s nejakými sem-tam okľukami, ale v zásade správať sa racionálne a udržať tie veci v poriadku, alebo veru potrebujeme proste nejakého toho strážcu zvonka?"

Ľ. ÓDOR:

"No teraz máme šancu to urobiť doma, lebo jednak tu máme veľmi zlé príklady - Grécko a Maďarsko, a vždy sa lepšie učiť z cudzích chýb ako z vlastných. Koniec koncov aj Maďarsko nakoniec bolo nútené zaviesť aj fiškálne pravidlá, aj fiškálnu inštitúciu, tak ja som v tomto smere optimista, že časom, čo ale môže byť trochu dlhšie obdobie, prideme na to, že potrebujeme niečo, a keď už to bude jasné aj v tom európskom merítku, že treba posilniť tie domáce fiškálne inštitúcie, tak nakoniec sa nám to podarí. Zatiaľ teda tá história 20-ročná je relatívne úspešná, aj keď boli samozrejme rôzne obdobia, rôzne úskalia, ale zatiaľ, keď Slovensko porovnáme s inými postkomunistickými krajinami, tak nie sme na tom až tak zle."

R. ŽITŇANSKÝ:

"**Ľudovít ÓDOR**, člen **Bankovej rady Národnej banky Slovenska**. Ďakujem veľmi pekne, že ste si našli čas a prišli do štúdia. Pekný večer."

L. **ÓDOR:**

"Ďakujem aj ja. Pekný večer."

R. **ŽITŇANSKÝ:**

"Analýzy a trendy sú na konci. Pri ďalších sa uvidíme opäť o týždeň. Prijemné sviatky všetkým a dovidenia."

STORIN